
PROF. DR. MİTAT ÇELİKPALA: RUSYA'DAKİ PYD OFİSİNİ UNUTMA

22.08.2016

Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mitat Çelikpala, konu Rusya olunca Türkiye'de ilk aklı gelen akademisyenlerden. Ankara ile Moskova arasında 9 Ağustos'taki St. Petersburg zirvesinin ardından ısınmaya başlayan ilişkileri ve Suriye krizi üzerindeki olası etkilerini konuştuk. PYD konusunda, Rusya ile ABD'nin yaklaşımı arasında temelde fark yok. Çünkü sahada kullanabilecekleri tek güç diyor ve Moskovada izin verilen PYD ofisini hatırlatıyor.

- Uçak düşürme krizinden 8.5 ay sonra St. Petersburg'ta gerçekleşen Erdoğan-Putin zirvesiyle Ankaranın dünyaya vermek istediği mesaj neydi?

Geçtiğimiz yılın eylül ayında Rusya Suriyeye girince dengeler değişti. 2015 yazından itibaren Türkiye hem başta ABD olmak üzere kendi müttefikleriyle hem de Rusyayla farklı bir sahaya düştü. 2013-2015 dönemi zaten Türkiye'nin değerli yalnızlık politikasıyla geçirdiği dönem. Ülkeyi yönetenler Türkiye'nin bağımsız bir dış politika aktörü olabileceğine, bu meselelere etki edebileceğine inanıyorlardı. Fakat 2015'in yaz aylarından itibaren meselenin böyle olmadığını anlamaya başladılar.

Hasta adam sendromu yok ama bir yalnız adam sendromu oluştu Türkiye'de. Bir sürü temel meselede bile müttefiklerimizi yanımızda görmüyoruz. Mesela terörle mücadele, darbe karşısında Türkiye'nin demokrasisinin gözden geçirilmesi gibi meselelerde. Buralarda çok yalnız hissediyoruz kendimizi. Burada Rusyayı kullanarak acaba Batılı müttefiklerimizi biraz da Türkiye'nin çıkarlarını göz önünde bulunduracak çerçevede harekete geçirebilir miyiz algısı var. Burada benim hükümeti haklı gördüğüm yanlar var.

- Erdoğan Batının dikkatini çekmek için bilinçli ve haklı bir provokasyon yapıyor size göre, öyle mi?

Tabii çok bilinçli. Burada temel mesele bu yalnızlık duygusundan nasıl çıkılacağı. Türkiye yeniden ilgi çekecek, çıkarlarını anlatacak bir aktör olarak müttefikleriyle [] da buna dahil- yeniden konularını gündeme getirip tartışabilir mi? Çünkü şu anda tartışmıyoruz, hiçbir konuyu konuşmuyoruz. Son 2 yılda geriye dönüp baktığımızda AB ile görüştüğümüz tek konu mülteci meselesi oldu. Başka hiçbir şey yok. Güvenlik meselelerinde sorunlarımız vardı. İlk defa geçen Varşovadaki NATO Zirvesinde Türkiye NATO üyesi olduğunu ve güvenlik sorunları olduğunu hatırladı. Dikkat ederseniz alınan kararların hepsine destek verdi. Bu destek aslında Türkiye ile Rusya arasındaki gerginliğin yükselmesi anlamına gelebilir.

- Hükümetin Batı karşısında izlediği stratejide haklı olduğu tespitinize dönelim. Batı neyi ısıtıyor?

Türkiye ciddi bir dönüşüm geçiriyor; idari ve hukuki yapısını yeniden tanımlıyor. Bu sadece 15 Temmuz'dan sonra generallerin, hâkim ve savcılarının, akademisyenlerin, bürokratların görevden

alınması meselesi değil. 90ların başında II. Cumhuriyetin sonu mu geliyor tartışmaları vardı. Tartışmanın merkezinde asker-sivil ilişkileri arasında denge kurulması vardı. Eğer Altan kardeşlerin söylediği çerçevede bir kavram varsa II. Cumhuriyet aslında şimdi sona eriyor. Türkiye anayasasını değiştirmeye çalışıyor, birtakım temel yasaları keza, askerin vesayeti tamamen yok olmuş durumda, tam tersi asker üzerinde çok ciddi bir sivil vesayet başlamış vaziyette.

Sermaye sahiplerinde de kaymalar yaşanıyor. Bir de buna yabancı sermaye girişlerini eklediğimizde elimizde çok karmaşık bir Türkiye tablosu var. Türkiye'nin devlet yapısı değişiyor ve sanki Batı dünyası -klasik müttefiklerimiz- buna hiçbir şey olmuyormuş gibi bakıyorlar.

En büyük sorun Türkiye'yi sadece bir askeri üs olarak görmek ya da sınırlarında operasyon yapılabilecek bir yer olarak görmek. Peki soru şu; sen Batılı bir ülke olarak müttefikin Türkiye'yi gerçekte nasıl bir ülke olarak görmek istiyorsun?

RUSYA İLE YÜZEYSEL OYUN KURMAK KOLAY MASADA DEMOKRATİKLEŞME YOK

- Rusya ile verilen görüntü Türkiye'yi sadece bir üsten ibaret görenlere yönelik bir mesaj taşıyor diyelim. Erdoğan'ın daha önce de benzer pek çok çıkışı oldu. Türkiye'nin NAFTaya üye olmasını bile gündeme getirdi. Bunların Batı üzerinde çok fazla etkisi olmadığını gördük. Bu sefer niye olsun?

Bu iş Türkiye'yi tanımlamakla ilgili artık. Birinci soru; Türkiye neden Rusya'yla oynuyor? Bu soruyu oyunun Batının üzerinde etkili olup olmamasından bağımsız yanıtlayalım. Bir kere Rusya Türkiye'nin iç sorunlarını tartışmıyor, listesinin birinci sırasında demokratikleşme meseleleri yok. Dolayısıyla bu anlamda Rusya'yla oyun oynamak yüzeysel düzlemde çok kolay. Stratejik gelecek beklentin yok.

ANKARA SURİYEDE BATI VE RUSYANIN TAKVİMİNE SESSİZ KALARAK RIZA GÖSTERECEK

- Suriye konusu mesela... Türkiye'nin geleceği için stratejik önemde değil mi?

Elbette. Türkiye Rusya ile terörizmle mücadele için istihbarat paylaşımı sekteye uğrayınca çok ciddi sıkıntılar yaşamaya başladı. Amerikalılarla da sorun yaşamaya başlayınca Türkiye'nin güney sınırları bildiğimiz duruma düştü. Açılım süreci de sekteye uğrayınca içerisi çok karıştı. Türkiye'nin güneydoğusu fotoğraflara bakınca teknik olarak Suriye gibi görünmeye başladı. Bu denklemden çıkmak için Suriye konusunda Rusya ile müzakere etmek şart. Bence iki saat boyunca Erdoğan ve Putin bunu konuştular. Türkiye Esad gitsin, sahada biz de operasyonel davranalım, PKK/PYD ile mücadelede bizim önceliklerimiz belirlensin şeklindeki iddiasından biraz geri adım atmış vaziyette. Anladığım kadarıyla sınırlarımız içerisindeki karmaşayı düzeltene kadar Suriyedeki dengenin kurulması işini Rusya, Amerika ve Fransa'nın operasyonlarına bırakmış vaziyette. Önceden fiili olarak vermediği rızayı şimdi sessiz kalarak vermiş oluyor.

- Tam olarak neye rıza gösteriyor?

Esadlı ya da Esadsız Suriyedeki sürecin Rusların ve Batılıların istediği takvimde ilerlemesine.

- Esad'ın kendisi olmasa bile Baas rejiminin unsurlarını kabullenecekler anlamına mı geliyor?

Tabii kabullenecekler. İşaretler o yönde, yapacak başka bir şey yok bu çerçevede. Amerikalılara yapılan görüşmeler de bunu gösteriyor. Rusya'nın sahadaki operasyonlarına bakınca da aynı şeyi görüyorsun.

PUTİN BÜYÜK RESME BAKIYOR ASIL DERDİ NATONUN HAMLELERİ

- 15 Temmuzdan sonra yetkili ağızların sıklıkla dile getirdiği Rus uçağını da Fetullahçı pilot düşürdü argümanı dış politikada iş yapar mı?

Bunu ülkenin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı sahiplendi zaten olayın üzerinden 3 saat geçmeden.

- Angajman kurallarının işletildiği yerde Fetullahçı pilot düşürdü argümanını Putin gibi bir lidere satabilir misiniz?

İnanmak isterse, bunu almak isterse satabilirsiniz. Ama hatırlayın Rusyanın Türkiye'ye koyduğu şartlar vardı. Her ne kadar Cumhurbaşkanı ikinci mektupta Özür dilemedik, pilotun ailesine tazminat için formül arıyoruz dese de benim gördüğüm o mektup sonrasında Putini memnun eden birtakım adımlar atıldı da Putin öyle görüşmeyi kabul etti.

- Rusya aslında uçak işinin Hava Kuvvetlerindeki Fetullahçı yapılanmayla ilgili olmadığını biliyor ancak Türk hükümetinin siyaseten bu argümanı kullanmasına göz yumuyor. Öyle mi?

Evet. Bu tabii Türk-Rus ilişkileri çerçevesinde. Ama Putinin bu noktaya gelmesinin arkasında daha büyük bir resim var. Rusyanın Batı ve NATOyla ilişkileri meselesi bunun kalbinde. Ruslar tek başlarına büyük bir askeri operasyon yapabileceklerini Suriyede tüm dünyaya gösterdi. Stratejik ve taktik bombardıman yapabileceklerini gösterdiler. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde tüm bunları ilk defa bu kadar büyük çapta yapabiliyorlar. Fakat şöyle bir sorunla karşı karşıyalar. AB ve NATO üyesi ülkeler Rusya tehdidini artık çok ciddiye almaya başladılar. Eskiden sadece Baltık ülkelerin ve eski Sovyet coğrafyasına üye ülkelerin Rusyadan rahatsızlıkları dile getiriliyordu. Ama son Kırım meselesinden sonra Rusyanın tehdidi o kadar ciddi hale geldi ki NATO kendini toparlamaya başladı. Varşova kararları o yüzden önemli. Artık Rusyayı dengeleyecek bir doğu hattı kuralım, doğuda ve güneyde Rusyayı çevreleyelim diyorlar. Rusyanın ekonomik olarak buna karşılık vermesi çok kolay değil. Adamlar Akkuyudaki paylarının yüzde 48-49unu satmaya çalışıyorlar çünkü yapacak paraları yok. Rezerv paralarının önemli bir kısmını piyasaya pompalamış vaziyetler yoksa ekonomileri çökecek.

- O zaman ne yapacaklar?

Delikler aramaya başlayacaklar. Bu anlamda Türkiye, NATO çerçevesinde alınabilecek en kolay delik gibi görünüyor.

RUSYA TÜRKİYEYİ ASKERİ OLARAK ÇEVRELEMİŞ VAZİYETTE BU ASLINDA BİR TEHDİT

- Rusya Federasyon Konseyinden Igor Morozov geçen gün, Türkiye, Rus hava kuvvetlerinin Suriyede terörle mücadele operasyonları sırasında kullanılmasına izin verebilir açıklamasıyla İncirliki işaret etti.

Bu açıklama Türkiyenin NATO müttefiklerine verilmiş bir mesaj.

- Bu Petersburgda gerçekten konuşulmuş olamaz mı?

Olabilir. Bunu ister Ruslar.

- Türkiyenin bu talebe yekten Evet deme ihtimali var mı?

Hayır da dememiştir. Koşullara göre evet diyebilir çünkü İncirlik bir Türk üssü. Ama bunu şu anda demez. Aynı üssü operasyonel meselelerde Fransızlara, Katarlılara açtığınıza göre Ruslara da açabilirsiniz. Ruslarla Amerikalılar şu anda Suriyede ortak operasyonlar yapmıyorlar mı? İttifak cephesinde Türkiye ve Rusya denkleme eklenebilir.

Ama şunu da unutmamak lazım. Türkiye açısından bir tehdit bu. Rusya Türkiyeyi askeri olarak çevrelemiş vaziyette.

NATO üyesi olarak Türkiyeyi çevreliyorsan NATOyu çevreliyorsun. NATO nasıl Rusyayı çevrelemeye çalışıyor doğusundan ve güneyinden o da ufak bir alanda Türkiye örneğinde çevreleme yapmış vaziyette. Türkiyenin açmazı burada. Kırım ve çevresinde askeri üslerle savunma sistemleri var. Abhazyada var, Ermenistanda var, İranda var, Suriyede var. Ruslar Suriyede iki tane üs kullanıyor; İranda Hamedan ve Latakya. Rusların ağır bombardıman uçaklarının ilk defa Hamedanda görülme tarihi 23 Kasım 2015. Biz Rus uçağını 24 Kasımda düşürdük. Rus uçaklarının Hamedanda ikinci defa görüldükleri tarih 16 Ağustos.

TÜRKİYENİN 20 SENELİK KARADENİZ POLİTİKASI DEĞİŞTİ NATOYA GELİN BİRLİKTE KORUYALIM DEDİK

- Türkiye'nin NATO içindeki pozisyonu da Petersburgda gündeme gelmiş midir?

Güvenlik politikalarında Türkiye ve Rusya henüz konuşacak seviyede değil. Tam tersine Türkiye'nin bir Rusya tehdit algısı hâlâ var. O yüzden Türkiyedeki hava savunma sistemleri AWACSLar NATOdan gelecek hâlâ. O yüzden Karadenizin güvenliğini NATO ile birlikte bir uluslararası güçle sağlamaya çalışıyoruz. Sayın Cumhurbaşkanı Türkiye'nin 20 yıllık Karadeniz politikasını sorgulayacak bir açıklama yaptı. NATO müttefiklerine dedi ki; Karadeniz bir Rus gölüne dönüyor, burada bir uluslararası güç kuralım. Gelin burayı uluslararası güçle garanti altına alalım.

Hatırlayın, Rusya kendi özel çıkarları için Türkiye ile ilişkilerdeki dengeyi Gürcistanda bozdu, Kırımda bozdu, Ermenistanda bozdu. Suriyede bozdu. Bunları yaparken de bir dakika bile Türkiye'nin çıkarlarını düşünmedi. Hiçbirinde bir dakika öncesinde bile ben böyle bir şey yapıyorum diye sana bilgi vermedi. Sen bunların hepsini Batılılar gibi olduktan sonra öğrendin ve bunların tamamı senin çıkarlarına büyük zararlar verdi. Şimdi bunların hiçbirisi yokmuş gibi davranıp ekonomik çıkar temelli hareket edersen büyük bir gaflet ve dalalet içine düşersin. Ticaretimiz 100 milyar dolar da olsa bizim cebimize 10 girecek, Rusyaninkine 90 girecek ve bu ilişki seni stratejik ortak yapmayacak.

ESAD KONUSUNDAKİ ISRARDAN VAZGEÇİLDİĞİNİN İŞARETLERİ

- Geçen hafta hükümete yakın gazetelerden birinde şöyle bir haber çıktı; Türkiye'nin ABDye kabul ettiremediği Suriyede güvenli bölge projesine Rusyadan destek geldi. Bu mekanizmaya İran da dahil olacakmış. Bu hamleyi nasıl okumak lazım?

Eğer bu haber doğruysa, bir kere Türkiye Esad konusundaki ısrarından açıkça vazgeçmiş demektir. Son iki gün içinde şu açıklamalar geldi hatırlayın. Canikli Suriye ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin canlandırılacağını belirtti. Benzer bir açıklamayı Kurtulmuş da yapmıştı. Çavuşoğlu'nun sürpriz İran ziyareti de Esad konusunda ortak bir anlayış ve temel bir yaklaşım değişikliği söz konusu olduğuna işaret ediyor. Keza Başbakan Binali Yıldırım da İstesek de istemesek de aktörlerden biri Esaddır dedi. Türkiye Suriye konusunda rejimin devamlılığını başlıca öncelik olmaktan çıkarmak

karşılığında daha büyük bir öncelik olduğu düşünülen Kürt koridorunun Rusya aracılığıyla tıkanmasını sağlamaya çalışıyor gibi duruyor.

Bu gelişme Türkiye'de son dönemde sıklıkla dile getirilen Batı/Amerikan ilgisini çekme bağlamında dış politika yapımına hizmet edecek gibi görünüyor. Ben kısa vadede Amerikalıların buna çok fazla ses çıkaracaklarını düşünmüyorum. ABD'nin Suriyedeki önceliği IŞİD ile mücadele edilmesi. Türkiye bu bağlamda önceliğini bu tarafa kaydırırsa ve IŞİD temizliğine daha etkin katılırsa (ki bu Rusya ve İran'ın da beklentisi) kısa vadede ABD'nin bir itirazı olmaz. İki gündür Amerikalıların sivil unsurların varlığı nedeniyle kuzeye ilerlemesine izin verdiği güçlere yönelik Türkiye'nin yaklaşımı ne olacak merak ediyorum. Bir test mi var acaba? Ayrıntılar konusunda muhtemelen Biden ziyaretinde konuşulacaktır

UNUTMAYIN MOSKOVADA PYD OFİSİ AÇILDI ABD VE RUSYANIN PYDYE BAKIŞI AYNI PAZARLIĞI SON ANA BIRAKACAKLAR

- Ankaranın yüksek perdeden tepkisine rağmen Washington PYD'nin arkasından milim geri çekilmiyor. PYD küresel güçlerin IŞİD ile savaş adı altında meşrulaştırdıkları bir aktöre dönüştü. Bu açmazdan nasıl çıkacaklar?

Doğru. Ama dikkat edin bu sadece Amerika için değil Rusya için de geçerli. Unutmayın Moskovada PYD ofisi açılmasına izin verdi Ruslar. PYD söz konusu olduğunda Rusyanın yaklaşımıyla Amerikanın yaklaşımı arasında temelde hiçbir fark yok. Benzer bakıyorlar çünkü sahada kullanabilecekleri en temel unsur PYD. O yüzden de Türkiye'ye verdikleri mesaj hep şu; Senin PKK ile mücadelede yaptıklarına ses çıkarmıyoruz ama Suriyede sahada kazanacak oyun kurmamız lazım.

- Hem Amerika hem de Rusyanın desteğiyle PYD, Kürtlerin hedeflediği siyasi yapılanmaya Suriyede güçlü bir altyapı sağlamış görünüyor. Bu geri döndürülemez bir durum mudur?

Ondan emin değiliz henüz. Ben PYD unsurlarının (ya da PKK ile bağlantılı diğer unsurların) Suriyeye yerleştirilmesinin ve kullanılmasının bilinçli bir politik tercih olduğunu düşünüyorum. Elleri şu an kullanmaya hazır en taze, en donanımlı unsur onlar. Suriyede dengeler kurulduktan sonraysa onlara ne verileceği konusunda büyük bir belirsizlik var. Türkiye politik söylemiyle o süreç tamamlandığında bu unsurların oyun dışına çıkarılacağını sözünü almaya çalışıyor. Bunlar PKK unsuru, oyun bittiğinde temizlensinler diyor. Müttefikler ve Rusya da büyük bir ihtimalle şunu diyor; Bunu tartışmak için henüz çok erken. Süreci bitirelim, bunu ondan sonra konuşalım. Şimdiden onları oyunun dışına atacağı garantisi verirse Türkiye'ye onlar üzerinden oyun kuramaz ki bugün sahada. Bu ilerde kesinlikle bir pazarlık konusu olacak.

- Pazarlık noktasına gelindiğinde PYD'nin Suriyedeki toplumsal karşılığı ne olacak? Biz benzer bir süreci Irak Kürdistanında yaşamadık mı?

Bu meseleye hangi perspektiften baktığınla ilgili. Kuzey Irak çok güzel bir örnek. Irakın kuzeyi dedik yıllarca fakat enerji meseleleri güvenlik meselelerinin önüne geçince Kürdistan Bölgesel Yönetimi demeye başladık en üst seviyede. Askeri gözlükle bakarken, ekonomik ve ticari gözlükle bakmaya başladık. Diyarbakırda Cumhurbaşkanıyla Barzani birlikte kürsüye çıktılar. Bunlar iki yılda bir sallanan ve değişen ilişkiler. Türkiye bugün Suriyede meseleye güvenlik merkezli baktığı için çok sert. Ama PYDye ne olacağına dair müzakereyi ne Amerikalılar ne de Ruslar bugün yapmak istemiyor. En azından bu kadar açıktan yapmak istemiyorlar.

TÜRKİYENİN AVRASYACILIĞI ÖLÜ DOĞMUŞ BİR BEBEK

Türkiyenin algıladığı Avrasyacılık tüm Avrupa ve Asya coğrafyasında Türkiye ve Rusyanın bağımsız hareket edebilecek aktörler olarak görülmesi tartışması. Ama bunu söyleyen adamların hiç haritaya bakmamış olması lazım. Rusya o kadar büyük bir ülke ki, Doğu Avrupadan başlıyor Japon Denize kadar, yukarda Kuzey Denizinden aşağıda Karadenize kadar. Rusya küresel oyun oynuyor, Avrasyası küresel bir Avrasya. Türkiyenin Avrasyası ise bir çemberden oluşuyor. Karadeniz, Kafkasya, Ortadoğunun belli bir bölgesi (Irak, Suriye), Doğu Akdeniz, Ege ve Balkanlar. Bizim Avrasyacı kitlenin kurmaya çalıştığı Türkiye merkezîyetçi ve din olarak da Müslüman. Rusyanın Avrasyacılığıyla seninki birbirine konuşmuyor ki zaten, onlarınki Slavların idare ettiği çok dinli ve milletli bir yapı.

Türkiye Orta Asyadaki Türk cumhuriyetlerine birtakım sözler verip onları yerine getiremedi. Bu coğrafyada etkin bir aktör haline dönemedi. Türkiyenin bu coğrafyadaki kıymeti Batılı aktör olmasında. Batılı aktör kimliğini kenara koyduğu zaman Avrasya coğrafyasında kıymeti ekonomik gücü kadar. Ne kadar para verebilirsen o kadar kıymetin var. Avrasyacılık zaten Türkiye açısından ölü doğmuş bir bebek. Demirel bu şekilde bir Avrasyacı değildi, daha Batıcı bir Avrasyacılıktan yanaydı. Bu argüman Türkiyede ulusalcı dediğimiz tayfayla gündeme geldi. Aslında sağ liberal siyaset de bunu desteklemedi.

MİTAT ÇELİKPALA KİMDİR?

Lisans eğitimini ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde tamamladı. Yüksek lisans çalışmasını Hacettepe, doktora çalışmasını ise Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde yaptı.

1993 yılında MGK Genel Sekreterliğinde başladığı kamu hizmetini 1995 yılında akademik hayata geçiş amacıyla bıraktı. Oxford Üniversitesi St. Antonys Collegeda Senior Associate Member olarak bulundu. Hacettepe ve TOBB üniversitelerinde görev yaptı. 2010 yılından bugüne İstanbul Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. Çalışma alanları arasında eski Sovyet coğrafyası ve Kafkasya, diaspora çalışmaları, Karadeniz Bölgesi ve güvenliği, Türk-Rus ilişkileri, enerji güvenliği gibi konular yer almaktadır.

Kaynak: <http://www.hurriyet.com.tr/prof-dr-mitat-celikpala-rusyadaki-pyd-ofisini-unutma-40204480>

Kaynak/Source: